

Marian Paździor

Z działalności Towarzystwa Opieki nad Zabytkami

Ochrona Zabytków 33/2 (129), 182-183

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

kość występowania, wymowa treści (np. unikatowa ikonografia), oryginalna technika itd. Wyniki takiej analizy wskażą właściwą drogę postępowania i będziemy spokojniejsi, że np. zrealizowana daleko posunięta rekonstrukcja kilku luźnych scen o powtarzalnej ikonografii w Grzy-

bianach, gdzie uzyskano dydaktyczny efekt odtworzenia systemu dekoracji średnio-wiecznego wnętrza, była dopuszczalna i pod jakimi warunkami, podczas gdy np. w Lubiechowej należało „odłożyć pędzel” od dobitniejszego uczytelniania małowidel o rzadkiej, skomplikowanej i nie

dość uprzednio zinterpretowanej ikonografii, a w Świerzawie potraktować relikty romańskie z „archeologiczną” drobiazgowością i „aptekarską” ostrożnością.

Marian Kornecki

II NARADA GRUPY ROBOCZEJ KRAJÓW SOCJALISTYCZNYCH DS. KONSERWACJI ZABYTKÓW HISTORII, KULTURY I MUZEALIÓW

W dniach 10—16 października 1979 r. odbyło się w Sofii oraz na terenie kilku miejscowości Bułgarii posiedzenie Grupy Roboczej. W obradach wzięły udział delegacje: Ludowej Republiki Bułgarii, Węgierskiej Republiki Ludowej, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej. Obradom przewodniczył architekt Iwan Nikołow, przewodniczący delegacji bułgarskiej, który wygłosił referat o ochronie zabytków w Ludowej Republice Bułgarii. Sprawozdanie z działalności w latach 1978—1979 złożył sekretarz generalny Grupy — dr Tadeusz Polak. Sprawozdania złożyły także poszczególne delegacje, przed-

stawiając również główne założenia planów działalności na lata 1980—1985. Szczegółne zainteresowanie wzbudził referat radzieckiej delegacji o doświadczeniach w weryfikowaniu kwalifikacji konserwatorów w ZSRR (patrz komunikat w niniejszym numerze na s. 169). Zgromadzeni przedyskutowali i przyjęli statut sekretarza generalnego Grupy i Sekretariatu. W trakcie dyskusji uczestnicy ocenili także wytyczne do planu pracy Grupy na lata 1980—1985, pozostawiając jego zatwierdzenie na spotkanie, które odbędzie się na Węgrzech w 1980 r. Przyjęto zaproponowany przez gospodarzy projekt emblematu Grupy, który ma być wprowadzony do legitymacji członków, korespondencji itp. W dniach 12—14 października odbył się

objazd na trasie Ryłski Monastyr, Samokow, Płowdiw, Kazanlyk i Szipka. Szczególne zainteresowanie wzbudziły referat zakrojone, w dużym stopniu zrealizowane prace nad rewaloryzacją Płowdiwu. Zwiedzono tu wiele zabytkowych domów zaadaptowanych na cele ekspozycyjne i rekreacyjne oraz dwa amfiteatry pochodzące z okresu rzymskiego i wykopaliska w rejonie jednej z centralnych ulic dawnego, rzymskiego miasta. Sprawna organizacja całego spotkania i serdeczna atmosfera, którą stworzyli gospodarze podniosła znacznie atrakcyjność obrad oraz objazdu.

Lech Krzyżanowski

Z DZIAŁALNOŚCI TOWARZYSTWA OPIEKI NAD ZABYTKAMI

W dniu 21 listopada 1979 r. odbyło się w Warszawie posiedzenie plenarne Zarządu Głównego TONZ, na którym omówione zostały plany pracy i plany finansowe Towarzystwa na rok 1980 oraz ustalono zasady wyboru delegatów na I Zwyczajne Walne Zebranie Delegatów, mające odbyć się w kwietniu 1980 r.

Ze spraw bieżących podniesiono wystąpienie Oddziału Warszawskiego TONZ do Generalnego Konserwatora Zabytków, donoszące o rozpoczęciu budowy 11-kondygnacyjnego wieżowca dla „Chemadexu” w zabytkowym kwartale Warszawy przy zbiegu ulic Nowogrodzkiej i Emilii Plater. Prace te podjęte zostały bez uzgodnień z Konserwatorem Zabytków M.St. Warszawy i stanowią kolejną, nie przemyślaną próbę zakłócenia kształtu urbanistycznego zabytkowego rejonu. Interwencja winna być skierowana do prezydenta miasta i zawierać wnioski idące w kierunku zaniechania budowy oraz zrewidowania dokumentacji, z przypomnieniem, że miejsce, na którym zlokalizowany został wieżowiec, podlega ochronie konserwatorskiej. Poruszono także sprawę zabudowy terenu dawnej fabryki walcowni metali przy ul. Żelaznej 49, stanowiącego — wraz z budynkami — najstarszy obiekt zabytkowy budownictwa przemysłowego, związany z historią miasta i historią klasy robotniczej. Rozważano możliwość utworzenia w budynku walcowni oddziału Muzeum Techniki w Warszawie. Z kolei w związku z prowadzonymi pracami konserwatorskimi na Cmentarzu Powązkowskim — stwierdzono potrzebę zainteresowania się

problemem pielęgnacji i ochrony drzewostanu na cmentarzu przez organizację działającą w zakresie przyrody i Zarząd cmentarza. Omówiono również formę interwencji w sprawie nadmiernego zagęszczenia zabudowy w zabytkowej części Żoliborza.

Dnia 17 grudnia 1979 r. odbyło się w Radziejowicach pod Warszawą posiedzenie Zarządu Głównego TONZ z udziałem Głównej Komisji Rewizyjnej i przedstawicielami poszczególnych oddziałów Towarzystwa z całej Polski.

Przewodniczący Zarządu Głównego TONZ — prof. dr Wiktor Zin podkreślił sprzyjającą atmosferę dla idei ochrony zabytków w naszym kraju. Poinformował zebranych o podjętych w ostatnim czasie decyzjach i uchwałach na najwyższym szczeblu, jak np. w sprawie zorganizowania obchodów 400-lecia Zamościa, powołania Społecznego Komitetu Odnowy Krakowa z przewodniczącym Rady Państwa na czele, powołania Międzyresortowej Komisji ds. Rewaloryzacji Miast i Zespołów Staromiejskich, która wytypowała ok. 30 miast (w tym m.in. Cieszyn, Lublin, Przemyśl, Toruń, Białą Podlaską, Sławków) do przeprowadzenia w nich w pierwszej kolejności prac rewaloryzacyjnych. Na życzenie Sejmowej Komisji Kultury i Sztuki kilkakrotnie referowany był stan i potrzeby w dziedzinie ochrony i konserwacji zabytków. Kierownictwo Ministerstwa Kultury i Sztuki dąży do powołania Krajowego Funduszu Ochrony Dóbr Kultury, co mogłoby się przyczynić do zgromadzenia większych środków finanso-

wych. Wydano akty prawne umożliwiające utworzenie terenowych funduszy ochrony dóbr kultury. Jedno z posiedzeń Prezydium Frontu Jedności Narodu w 1979 r. poświęcone zostało sprawom ochrony zabytkowych parków i cmentarzy. Bardzo istotne było wydanie aktu prawnego przez Ministerstwo Kultury i Sztuki dotyczące przyznawania tytułu „mistrza rzemiosła artystycznego”, ważne zwłaszcza dla zachęty w podejmowaniu ginących już zawodów, kształcenia i doskonalenia kadr w tym zakresie. W ramach najbliższego planu 5-letniego 150 tys. mieszkań w starych zasobach istniejącej zabudowy historycznej miast ma być poddanych rewaloryzacji i oddanych do użytku społeczeństwa.

Podkreślając, że działalność społeczna winna mieć coraz szerszy zakres i stanowić ważny element realizacji programu ochrony zabytków w skali całego kraju, prof. dr Wiktor Zin wskazał na kilka niezbędnych kierunków działania Towarzystwa Opieki nad Zabytkami:

— współpraca z wojewódzkimi konserwatorami zabytków;

— podjęcie w każdym województwie, a dalej w gminie — przy wykorzystaniu terenowych funduszy — inicjatywy ochrony i konserwacji przynajmniej jednego obiektu zabytkowego;

— współdziałanie z instytucjami i organizacjami młodzieżowymi oraz tymi, które są lub mogą się stać naszymi sojusznikami (np. władze szkolne, ZHP, PTTK itp.). Następnie prof. dr Wiktor Zin udekorował wyróżniających się działaczy TONZ Od-

działu Warszawskiego odznaczeniami „Zasłużony działacz kultury” — dra Ryszarda Brykowskiego, mgr Janinę Zagalową oraz złotą odznaką „Za opiekę nad zabytkami” — inż. arch. Eugeniusza Ajewskiego, Zofię Baranowicz, dra hab. Marka Andrzeja Kwiatkowskiego, dra Andrzeja Olszewskiego, mgra Witolda Strausa.

Sekretarz Generalny Towarzystwa — mgr inż. arch. Jacek Cydzik przedstawił działalność TOnZ oraz jego stan organizacyjny. Dotychczas powołanych zostało 11 oddziałów, a mianowicie: w Warszawie, Chełmie, Kielcach, Krakowie, Lublinie, Przemyślu, Tarnowie, Zamościu, Zielonej Górze, Siedlcach i Wrocławiu (dwa ostatnie w stadium organizacji). Działają również Kolo TOnZ w Brzegu, podlegające bezpośrednio Zarządowi Głównemu, a także bardzo prężny Społeczny Komitet Opieki nad Starymi Powązkami w Warszawie jako jednostka organizacyjna TOnZ mająca własny regulamin. W dalszej kolejności omówił działalność Zarządu Głównego w 1979 r.:

- podpisanie porozumienia z Zarządem Głównym PTTK w sprawie współdziałania w rozwoju społecznej opieki nad zabytkami;
- starania o uzyskanie zezwolenia na wydawanie własnego periodyku;
- opracowanie projektu znaku graficznego Towarzystwa (autorstwa T. Kobyłki) i po akceptacji Zarządu Głównego przekazanie do Mennicy Państwowej;
- zlecenie opracowania projektów dwóch plakatów i dwóch medali pamiątkowych, z których jeden na 75-lecie TOnZ będzie przeznaczony do sprzedaży, drugi zaś do wręczenia osobom zasłużonym;

- uzyskanie zapewnienia, że Polskie Radio i Telewizja gotowe są współpracować z TOnZ, podając w swoich programach informacje o ważniejszych imprezach i przedsięwzięciach Towarzystwa;

- uruchomienie — za zgodą Ministerstwa Kultury i Sztuki — Społecznego Funduszu Ochrony Zabytków;

- wystąpienie z wnioskiem o opracowanie podstawy prawnej umożliwiającej członkom Towarzystwa obejmowanie opieką poszczególnych zabytków;

- podjęcie uchwały o zwołaniu I Zwyczajnego Walnego Zebrania Delegatów w kwietniu 1980 r.

Prof. dr Janusz Durko jako przewodniczący Głównej Komisji Rewizyjnej przedstawił jej działalność w okresie 3-letniej kadencji. Z informacji o pracy poszczególnych oddziałów TOnZ należy odnotować osiągnięcia Społecznego Komitetu Opieki nad Starymi Powązkami w Warszawie. Obecnie działa 7 zespołów specjalistycznych Komitetu. W czasie 5-letniej kadencji zorganizowane zostały dwie konferencje naukowe dotyczące konserwacji kamienia i jedna na temat konserwacji metalu. Ustalenia przyjęte na tych konferencjach są wykorzystywane w pracy Komitetu. Rokrocznie przeprowadza się odnowę od kilkunastu do ok. 40 nagrobków przy współudziale Instytutu Mechaniki Precyzyjnej (organizacja pracowni konserwacji metali), od dwóch lat czynna jest także pracownia kamieniarska. Kwesty organizowane na cmentarzu w Święto Zmarłych przysparzają Komitetowi środków finansowych na konserwację zabytkowych nagrobków; ostatnia z nich przyniosła ponad 0,5 mil. złotych.

W dyskusji — zebrani postulowali konieczność współpracy Towarzystwa z młodzieżą, gromadzenia i korzystania z przyczyn w działalności propagandowej, podniesienia rangi zawodu konserwatora, podjęcia starań, aby TOnZ mogło korzystać z terenowych funduszy społecznych na ochronę dóbr kultury, nadsyłania informacji z terenu w związku z przygotowawaną publikacją dotyczącą 75-lecia TOnZ, powołania komisji ds. zmiany statutu Towarzystwa z związku ze zbliżającym się I Zwyczajnym Walnym Zebraniem Delegatów, zwrócenia uwagi na pilną potrzebę utworzenia zbioru mebli i wyposażenia wnętrz z końca XIX i XX w., szkolenia młodej kadry w zakresie rzemiosł artystycznych, dołożenia starań, aby zawsze na rynku były dostępne plany miast i regionów z oznaczeniem zabytków.

Prof. dr W. Zin poinformował zebranych o działaniu zespołu opracowującego wykaz zabytków wymagających rewaloryzacji i tych, których nie da się już uratować; o projekcie uchwały znoszącej warunek posiadania uprawnień rolnych przy zakupie zabytku nieruchomego przez osoby fizyczne; o przejęciu przez Ministerstwo Kultury i Sztuki tzw. Zółtej Karczmy w Warszawie, a także o podjęciu prac konserwatorskich umożliwiających ekspozycję Panoramy Raclawickiej.

Na zakończenie obrad dokonano wyboru zespołu ds. zmiany statutu TOnZ w celu przygotowania projektu na I Zwyczajne Walne Zebranie Delegatów.

Marian Paździor

LEVOČA 79 — WYSTAWA POPLENEROWA W WARSZAWIE

Nie mamy zwyczaju komentować w „Ochronie Zabytków” wystaw sztuki współczesnej, a taką była wystawa poplenerowa „Levoča 79” zorganizowana w grudniu 1979 r. przez PP Pracownie Konserwacji Zabytków — Oddział w Warszawie. Czynimy ów wyjątek z satysfakcją, ponieważ była to wystawa poplenerowa dyplomowanych konserwatorów zabytków, wychowanków warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych.

W 1979 r. grupa konserwatorów z warszawskiego Oddziału PKZ pracowała w Lewoczy, konserwując wystrój plastyczny kamieniczek tego malowniczego, słowackiego miasta. Wolny czas część konserwatorów spożytkowała na malowanie, korzystając

z pomocy dyrekcji Oddziału, która zaopatrzyła chętnych w nieodzowne materiały. Efektem tych działań była wystawa poplenerowa w Lewoczy, zorganizowana wspólnie z Urzędem Konserwatorskim w Spiskiej Nowej Wsi. Pięć obrazów prezentowali nasi twórcy gospodarzom. Pozostałych 25 obrazów pokazano na wystawie warszawskiej; wydany też został ilustrowany katalog wystawy. Krzysztof Dąbrowski, Katarzyna Iwanicka, Jerzy Suchwałko, Jadwiga Wardzyńska, Jolanta Wiecezorek, Anna Więckowska i Andrzej Wróbel dowiedli, że można z sukcesami artystycznymi rozwijać talenty ukierunkowane w trakcie studiów na akademii.

Sklonni jesteśmy uważać wystawę warszaw-

ską za praktyczny głos w dyskusji na temat działania konserwatorskiego jako aktu twórczego i konieczności rozwoju wrażliwości plastycznej w trakcie prac konserwatorskich. Udział w wernisazu Jana Karczewskiego, prezesa Warszawskiego Okręgu Związku Polskich Artystów Plastyków, był nie tylko aktem uznania dla kontynuacji twórczości artystycznej członków Sekcji Konserwacji, ale i wskazówką o potrzebie kontynuacji takich działań. Warszawski Oddział PKZ ma zresztą w tej mierze osiągnięcia. Już w 1978 r. nie mniej interesująca wystawa zakończyła prace plenerowe w Kazimierzu Dolnym.

l. k.

POWOŁANIE RADY NAUKOWEJ DS. ARCHEOLOGICZNYCH

Na mocy Decyzji nr 4 Ministerstwa Kultury i Sztuki z dnia 2 lutego 1979 r. powołana została w tymże Ministerstwie przy Generalnym Konserwatorze Zabytków Rada Naukowa ds. Archeologicznych. Do pierwszego składu Rady weszło 32 archeologów i przedstawicieli dyscyplin współpracujących, reprezentujących wszystkie większe środowiska archeologiczne naszego kraju. Przewodniczącym Rady mianowany został prof. dr hab. Witold Hensel — członek rzeczywisty PAN, zastępcami prze-

wodniczącego — prof. dr hab. Waldemar Chmielewski oraz doc. dr hab. Kazimierz Radwański, sekretarzem Rady — dr Jadwiga Rauhutowa, a zastępcą sekretarza — mgr inż. Jerzy Jaski.

Rada jest organem opiniodawczym Ministerstwa Kultury i Sztuki — Generalnego Konserwatora Zabytków w sprawach archeologicznych. Do jej podstawowych zadań należy opiniowanie wszelkich spraw archeologicznych podległych Ministerstwu Kultury i Sztuki lub wniesionych przez

Generalnego Konserwatora Zabytków oraz troska o rozwój archeologicznych i konserwatorskich kadr naukowych i naukowo-technicznych działających w pionie Ministerstwa Kultury i Sztuki.

Zadaniem Rady jest także opiniowanie w sprawach: głównych kierunków polityki naukowej, rozwoju muzealnictwa archeologicznego, tworzenia rezerwałów i parków archeologicznych, rozwoju i polityki służb archeologiczno-konserwatorskich, postępu w dziedzinie konserwacji zabytków, pro-